

Література

1. Бодалев А.А. Психология общения. Избранные психологические труды / А.А. Бодалев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Изд-во московского психолого-социального института ; Воронеж : МО-ДЭК, 2002. – 320 с.
2. Бухарова Г.Д. Общая и профессиональная педагогика : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Г.Д. Бухарова, Л.Д. Старикова. – М. : Академия, 2009. – 336 с.
3. Козак Л.В. Професійно орієнтовані форми навчання у підготовці фахівців туризму / Л.В. Козак // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. – 2009. – № 1. – С. 68–78.
4. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг / О.О. Любіцева. – 2-ге вид., переробл. та доп. – К. : Альтерпрес, 2003. – 436 с.
5. Уокер Дж.Р. Введения в гостеприимство : учебник : пер. с англ. / Дж.Р. Уокер. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 463 с.
6. Фоменко Н.А. Педагогіка вищої школи: методологія, стандартизація туристської освіти : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Н.А. Фоменко. – К. : Слово, 2005. – 216 с.
7. Цехмістрова Г. Моніторинг якості професійної туристської освіти / Г. Цехмістрова // Вища школа. – 2005. – № 1. – С. 66–73.
8. Чудновский А.Д. Менеджмент в туризме и гостиничном хозяйстве : учеб. пособ. / А.Д. Чудновский, М.А. Жукова. – М. : КНОРУС, 2005 – 320 с.

ФІСУН О.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФАСИЛІТУЮЧОЇ ПОЗИЦІЇ ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У науковій літературі визначаються різні шляхи, які дають змогу забезпечити формування фасилітуючої позиції у вчителів шкіл. Одним із таких шляхів є доцільно організована науково-методична робота навчального закладу, нормативні вимоги до якої відображені у провідних державних документах у галузі середньої освіти: Законах України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, Національній доктрині розвитку освіти в Україні та ін.

Так, у Законі України “Про освіту” зазначається, що одним з основних прав і водночас обов’язків кожного вчителя є постійне підвищення його професійного рівня, професійної майстерності й загальної культури [5, с. 50–51]. У Національній доктрині розвитку освіти також підкреслюється необхідність періодичного оновлення змісту підвищення кваліфікації педагогічних працівників, забезпечення їхнього професійного зростання [5, с. 20], що відбувається і шляхом їхньої участі в науково-методичній роботі.

Науковці по-різному розкривають сутність науково-методичної роботи. Так, К. Криворот, В. Крижко, С. Крисюк, В. Лізинський, І. Масликова, Є. Павлютенков, В. Пуцов, О. Сидоренко визначають науково-методичну роботу як цілісну систему педагогічних заходів і дій, спрямованих на підвищення загальнокультурного рівня, психолого-педагогічної підготовки та професійної майстерності вчителів.

Іншу точку зору висловлюють Ю. Бабанський, А. Воловиченко, Ю. Кононенко, Т. Лебеденець. Вони сприймають науково-методичну роботу як форму організації вивчення та впровадження досягнень педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. М. Гончарова, М. Ващенко, Ю. Конаржевський, С. Кульневич, Т. Лакоценіна, Т. Рогова тлумачать науково-методичну роботу як важливий компонент системи управління навчально-виховного процесу в освітньому закладі. Причому Т. Рогова наголошує, що

однією з основних вимог до управління педагогічним колективом має бути забезпечення його гуманістичної спрямованості, що передбачає насамперед виявлення керівниками школи та іншими організаторами науково-методичної роботи поваги, довіри до вчителів, створення сприятливих умов для їхнього професійно-особистісного зростання [7, с. 104].

Мета статті – розкрити зміст, форми і методи науково-методичної роботи школи, спрямованої на формування фасилітучої позиції вчителя.

Важливо визначитися з основними завданнями науково-методичної роботи середнього загальноосвітнього навчального закладу.

Так, у Законі України “Про загальну середню освіту” визначено такі завдання науково-методичного забезпечення системи шкільної освіти:

- координація діяльності закладів післядипломної освіти, методичних кабінетів і об’єднань педагогічних працівників;
- розробка і видання навчальних програм, навчальних і навчально-методичних посібників, іншого роду методичних матеріалів;
- організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для системи шкільної освіти;
- вироблення відповідних методичних рекомендацій на основі визначення рівня навченості й вихованості школярів;
- організація співпраці з вищими навчальними закладами для покращення якості навчально-методичного забезпечення;
- широке висвітлення в ЗМІ досягнень педагогічної науки й передового педагогічного досвіду [5, с. 82].

Т. Богачик, Т. Караванова, С. Комісарова й Н. Палійчук серед основних її завдань визначили такі:

- організація безперервного вдосконалення педагогічної майстерності колективу школи та підвищення фахової компетентності вчителів, підготовка їх до атестації;
- проведення методичних заходів з метою розвитку творчих здібностей педагогів, вивчення, узагальнення й поширення передового педагогічного досвіду;
- інформаційне забезпечення вчителів з різних аспектів педагогічної діяльності;
- залучення педагогічних працівників до різних форм науково-дослідної діяльності;
- проведення інформаційно-пошукової роботи, створення баз даних, каталогів, картотек педагогічної інформації;
- надання допомоги в організації роботи з обдарованими учнями через діяльність учнівських наукових товариств, підготовку і проведення олімпіад з різних дисциплін, турнірів тощо;
- аналіз стану викладання шкільних курсів, підготовка рекомендацій щодо покращення цього процесу.

Значний інтерес викликає точка зору В. Лізинського, який визначив окремі завдання науково-методичної роботи стосовно вчителя й педагогіч-

ного колективу в цілому. Так, серед основних завдань першої групи ним було названо такі:

- 1) підвищення якості педагогічних знань;
- 2) опанування сучасних педагогічних технологій, методик, прийомів та способів ефективної педагогічної роботи з подальшим використанням їх на практиці;
- 3) формування вмінь творчої педагогічної діяльності;
- 4) вдосконалення фахової майстерності й педагогічної техніки;
- 5) забезпечення психологічної готовності вчителя до результативної педагогічної взаємодії;
- 6) засвоєння гуманістичних професійних цінностей і поглядів;
- 7) оволодіння сучасними способами діагностування результатів навчально-виховного процесу;
- 8) надання методичної допомоги вчителям, які розробляють авторські програми й курси;
- 9) забезпечення інформаційного оснащення педагогів;
- 10) організація практичної діяльності вчителів на засадах наукової організації праці [4, с. 6–7].

Визначені функції й завдання науково-методичної роботи зумовлюють основні напрями здійснення науково-методичної роботи, такі як:

- поглиблення філософсько-педагогічних знань, що передбачає вивчення загальної педагогіки, методики навчання й виховання, психології, методики викладання своєї навчальної дисципліни тощо;
- засвоєння принципів розвитку української національної школи, що зорієнтоване на опанування надбань вітчизняної педагогічної думки та практики, вивчення оновлених програм і підручників тощо;
- освоєння методики викладання суміжних предметів, що допомагає проводити уроки із використанням сучасних ТЗН та забезпеченням міжпредметних зв'язків;
- забезпечення систематичного вивчення вчителями інструктивно-методичних документів про зміст і методику навчально-виховної роботи;
- оволодіння педагогами науково-дослідними навичками, що дає змогу організувати грамотне дослідження певних педагогічних проблем, проаналізувати доробки педагогічної теорії та практики;
- забезпечити підвищення загальнокультурної й технологічної підготовки педагогів.

Доцільно також визначити основні форми науково-методичної роботи. Відповідно до найпоширенішої серед науковців (Ю. Бабанський, Н. Волкова, В. Галузяк, І. Жерносек, М. Сметанський, В. Шахов) точки зору ці форми поділяють на групи за кількістю учасників, а саме на такі: масові, колективні й індивідуальні.

Так, у масових формах науково-методичної роботи беруть участь усі члени учительського колективу. Серед цих форм учені називають такі: педагогічна рада, науково-методична рада, інструктивно-методична нарада, науково-методична конференція, лекція, доповідь, психолого-педагогічний консиліум, проблемний семінар, семінар-практикум, педагогічні читання,

методична виставка, школа передового педагогічного досвіду, ярмарок передових педагогічних ідей, методичний бюлетень, конкурс “Учитель року”, школа педагогічної майстерності, експериментальний майданчик, відкритий урок, відкритий виховний захід та ін.

Групові форми науково-методичної роботи охоплюють певну частину учительського колективу. До основних групових форм цієї роботи належать такі: школа молодого вчителя, педагогічна майстерня, засідання творчої групи, засідання методичного об’єднання, ділова гра, лекція-консультація, взаємовідвідування уроків чи виховних заходів, майстер-клас, предметний семінар, “оперативка”, творча зустріч, круглий стіл, консилиум, педагогічна експертиза, предметні кафедри, клуб за інтересом, педагогічна студія, предметний тиждень та ін.

Також у сучасному середньому загальноосвітньому навчальному закладі активно застосовуються індивідуальні форми науково-методичної роботи, які розраховані на окремого педагога. Серед форм цієї групи можна виділити такі: самоосвіта, наставництво, стажування, індивідуальна консультація, курси підвищення кваліфікації, атестація, творчий звіт, опрацювання наукової й науково-методичної літератури та ін.

Зрозуміло, що грамотно організована у школі науково-методична робота передбачає гармонійне поєднання різних форм науково-методичної роботи, зміст яких має системно поєднуватися між собою. Тільки в цьому випадку можна забезпечити ефективне підвищення рівня педагогічної майстерності учителів, і як наслідок – покращити результати педагогічного процесу.

У науковій літературі (Т. Богачик, Т. Караванова, С. Комісарова, Н. Палійчук) було також визначено основні вимоги, якими треба керуватися під час здійснення науково-методичної роботи у школі, зокрема такі:

- відповідність її змісту сучасному соціальному замовленню держави та специфіці функціонування конкретного навчального закладу (орієнтування на дотримання вимог щодо розбудови української національної школи);
- науковість (відповідність науково-методичної роботи сучасним досягненням психології, педагогіки та інших наук);
- системність (забезпечення цілісної єдності мети, завдань, змісту, форм і методів роботи з учителями школи);
- комплексний характер (єдність і взаємозв’язок усіх напрямів підвищення рівня професійної майстерності педагогів);
- систематичність, послідовність, наступність, безперервність, масовість (усебічне охоплення педагогічного колективу школи різними формами науково-методичної роботи впродовж навчального року, перетворення цієї роботи у важливий компонент системи безперервної освіти вчителів);
- творчий характер науково-методичної роботи, максимальна активізація вчителів (відмова від формального підходу до організації науково-методичної роботи, забезпечення диференційованого підходу до педагогів);
- оперативність, гнучкість, мобільність науково-методичної роботи (своєчасне реагування організаторів цієї роботи у школі на будь-які важливі зміни у внутрішньому чи зовнішньому середовищі навчального закладу);

– колективний характер науково-методичної роботи (забезпечення оптимального співвідношення колективних, групових та індивідуальних, формальних та неформальних форм і методів роботи з учителями);

– створення сприятливих умов для ефективної науково-методичної роботи, творчих пошуків учителів (здійснення цієї роботи з урахуванням індивідуальних потреб та інтересів педагогів, стимулювання їх до постійного професійного й особистісного вдосконалення) [6, с. 82, 83].

А. Казакова вищевказані вимоги доповнює такими:

– урахування індивідуальних особливостей кожного вчителя;

– конкретність і актуальність змісту науково-методичної роботи [1, с. 136].

Підвищення професіоналізму педагогів має відбуватися не стільки за рахунок нагромадження нових професійних знань, скільки через опанування особистісно орієнтованих технологій, поглиблене проникнення в них. У зв'язку з цим науково-методична робота школи має бути зорієнтована на стимулювання в педагогів подальшого розвитку таких професійно-особистісних характеристик, як потреба в постійній самоосвіті, здатність своєчасно змінювати пріоритетні цінності навчально-педагогічної взаємодії, які зумовлюють відбір змісту освіти тощо. Тому в основу організації професійної підготовки майбутніх учителів і науково-методичної роботи практикуючих вчителів мають бути покладені такі нові сенси та цінності шкільної освіти, як культура педагогічної взаємодії, розвиток творчості, діалогічне спілкування, педагогічна підтримка саморозвитку й самоорганізації особистісних структур свідомості вихованця тощо.

Таким чином, особливої актуальності набувають ідеї переорієнтації науково-методичної роботи школи на становлення в учителів фасилітуючої позиції, яка дає змогу здійснити перехід від педагогіки формування до педагогіки розкриття всебічних потенційних можливостей учнів, створити сприятливі умови для їхнього саморозвитку, забезпечити істинно гуманістичну основу навчально-виховної взаємодії з ними, педагогічного супроводу соціально-особистісного розвитку учнів.

Важливо зауважити, що фасилітуюча позиція педагога виступає своєрідним каркасом, навколо якого розгортається розвиток усіх інших професійно-особистісних якостей педагога. Тому відведення центрального місця в системі науково-методичної роботи школи становленню фасилітуючої позиції педагога є цілком закономірним кроком, адже це дає можливість водночас забезпечити позитивний комплексний вплив на подальше вдосконалення всіх інших його професійно-особистісних властивостей.

Однак необхідно підкреслити, що фасилітуючу позицію не можна вчителю нав'язати ззовні, адже ця позиція може сформуватися в педагога тільки як результат його власної роботи над собою. Утім, організатори науково-методичної роботи у школі можуть сприяти становленню такої позиції через створення у процесі її здійснення відповідних умов, які спонукатимуть педагога до усвідомлення необхідності вибору фасилітуючого способу взаємодії зі школярами й важливості відпрацювання адекватної їй

професійної позиції. Зрозуміло, що становлення фасилітуючої позиції вчителя передбачає здійснення тривалої за часом і різнобічної за характером науково-методичної роботи, яка має охопити різні аспекти цього складного особистісного феномену.

Висновки. Таким чином, грамотно організована науково-методична робота дає змогу забезпечити ефективний вплив на формування фасилітуючої позиції вчителя. У контексті дослідження під науково-методичною роботою розуміємо систему заходів, яка забезпечує підвищення рівня професіоналізму вчителів й покращення результатів їхньої педагогічної діяльності.

Література

1. Казакова А.Г. Педагогика профессионального образования : монография / А.Г. Казакова. – М. : Экон-Информ, 2007. – 551 с.
2. Кульневич С.В. Управление современной школой: организация и содержание методической работы / С.В. Кульневич, В.И. Гончарова, Т.П. Лакоценина. – Ростов н/Д : Учитель, 2003. – Вип. II. – 288 с.
3. Максимюк С.П. Педагогика : навч. посіб. / С.П. Максимюк. – К. : Кондор, 2005. – 667 с.
4. Лизинский В.М. О методической работе в школе / В.М. Лизинский. – М. : Педагогический поиск, 2004. – 160 с.
5. Нормативно-правове забезпечення освіти : у 4 ч. – Х. : Основа, 2004. – Ч. 1. – 144 с.
6. Основні напрямки методичної роботи в навчальному закладі / [Т. Богачик, Т. Караванова, С. Комісарова, Н. Палійчук] // Методична робота в школі: теоретичні засади; система роботи; досвід / [укл. В.В. Григораш]. – Х. : Основа, 2009. – С. 81–144.
7. Рогова Т.В. Персоналізований підхід до управління педагогічним колективом школи / Т.В. Рогова. – Х. : Нове слово. – 300 с.

ФОМІН В.В.

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І СІМ'Ї В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що для забезпечення повноцінного розвитку дошкільника взаємодія із сім'єю є одним з основних завдань сучасних дошкільних освітніх установ. Про необхідність і важливість співробітництва ДНЗ з родинами підкреслено й у відомих дошкільних програмах “Дитина”, “Малятко”, “Я у світі”. У Концепції розвитку дошкільної освіти України на 2010–2016 рр. також акцентовано, що одним з основних напрямів має стати “...удосконалення роботи з сім'єю, широке залучення батьків до освітнього процесу” [5]. Разом з тим “...модернізація змісту дошкільної освіти України вимагає визначення чітких методологічних засад, що враховують не тільки сучасні світові та європейські тенденції розвитку дошкільної освіти, але і повинні ґрунтуватися на національних надбаннях, вітчизняній культурі” [5]. Виходячи з цього, бажано звернутись до набутих минулого, де питання взаємодії між освітніми установами із сім'ями вихованців широко розглядались представниками прогресивної педагогічної думки.

Мета статті – розглянути динаміку і розвиток становлення співробітництва між дошкільними освітніми установами з родинами й розкрити проблемні питання їх взаємодії.